



Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

TIIA MÄENPÄÄ

Kokemuksia pitkäaikaisesta perhe- työstä

Lastensuojelun perhetyönohjaajien kokemuk-
sia pitkäaikaisten perheiden kanssa työsken-
telystä

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2022

Tekijä Mäenpää, Tiia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Toukokuu 2022
	Sivumäärä 21	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Kokemuksia pitkäaikaisesta perhetyöstä		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK)		
Tiivistelmä Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esiin perhetyönohjaajien kokemuksia pitkäaikaisesta perhetyöstä lastensuojelun avohuollossa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mistä pitkäaikainen työskentely johtuu. Tutkimuskysymys oli, mitkä tekijät aiheuttavat perhetyön pitkäaikaista tarvetta? Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä erään keskisuuren kaupungin tehostetun perhetyön yksikön kanssa. Tein laadullisen tutkimuksen ja aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Tutkimukseen osallistui viisi perhetyönohjaajaa ja heidät haastateltiin yksitellen. Haastattelusta saatu aineisto analysoitiin teemoitellen ja tyypitellen. Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksissa todettiin, että pitkäaikaista perhetyötä tehdään usein perheisiin, joiden arjenhallinnassa on moninaisia puutteita. Pitkäaikaisissa perheissä on useampi kuin yksi lapsi ja taustalta löytyy monesti ylisukupolvisuutta. Perheiden motivoituminen työskentelyyn on toisinaan haastavaa ja heiltä ei välttämättä löydy täyttää ymmärrystä omasta tilanteestaan. Perheille ei ole useinkaan tarjota muutakaan palvelua, jolloin perhetyö on ainut pysyvä tuki perheen arjessa tai perhetyö pitkittyy, kun ei päästä asiakassuunnitelmaan merkittyihin tavoitteisiin.		
Asiasanat Lastensuojelun perhetyö, tehostettu perhetyö		

Author Mäenpää, Tiia	Type of Publication Bachelor's thesis	Date May 2022
	Number of pages 21	Language of publication: Finnish
Title of publication Experiences from long term family work		
Degree program Bachelor's Degree program in Social Services		
Abstract The aim of this thesis was to bring out experiences of family workers from long-term family work in child protection outpatient care. The purpose of this study was to find out what causes the need for long term family work. The research question was, what factors cause the need for long term family work? This thesis was done in collaboration with a midsized city's enhanced family work unit. This thesis was done as a qualitative study and the method of gathering information was quasi-structured theme interviews. Five family workers participated in the study, and they were interviewed separately. Information gathered from the interviews was analysed according to themes and typified. The results of this study showed that long term family work is often done in families where there are various shortcomings in everyday life management. Families that need long term family work often have more than one child and the issues extend over generations. Motivating families to participate in the work is sometimes demanding and families don't necessarily have full understanding of their own situation. Often families are not offered any other services and thus family work is the only consistent support in everyday life or family work is prolonged because the goals marked in the client plan are not met.		
<u>Key words</u> Family work in child protection, enhanced family work		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LASTENSUOJELUN TEHOSTETTU PERHETYÖ.....	6
2.1 Miten tehostettu perhetyö alkaa?	6
2.2 Mitä on lastensuojelun tehostettu perhetyö?	7
2.3 Perheiden monenlaiset haasteet.....	8
3 PITKITTYNUT PERHETYÖ.....	9
3.1 Miksi perhetyö pitkittyy?	9
3.2 Pitkäkestoisen tuen merkitys.....	10
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	11
4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys.....	11
4.2 Tutkimusmenetelmät ja prosessi	11
5 TUTKIMUSTULOKSET	13
5.1 Pitkäaikaisuuden määritelmä	13
5.2 Pitkittymisen syyt.....	15
5.3 Pitkittyneen perhetyön haasteet.....	16
5.4 Pitkäaikaisten perheiden tarpeet.....	18
5.5 Tavoitteiden laatiminen pitkäaikaisille perheille	19
6 POHDINTA	20
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkin lastensuojelun tehostetussa perhetyössä työskentelevien perhetyönohjaajien kokemuksia pitkäaikaisesta perhetyöstä. Tavoitteena oli saada tutkituksi tiedoksi pitkäaikaisen perhetyön syitä eli mikä aiheuttaa pitkäaikaista perhetyön tarvetta. Opinnäytetyö avaa myös pitkäaikaisen työskentelyn erilaisia puolia ja miten perhetyönohjaajat kokevat pitkään jatkuneen työskentelyn.

Ollessani lastensuojelun tehostetussa perhetyössä harjoittelijana, tapasin useamman perheen, jossa perhetyö oli jatkunut useita vuosia. Jossain perheissä asiakkuus oli saatanut myös katketa, mutta jatkua uudestaan myöhemmin. Työntekijät pohtivat usein pitkäaikaisten perheiden tilanteita ja tätä kautta sain ideaa tutkia pitkäaikaisuuden syitä. Aihe-ehdotukseni otettiin vastaan mielenkiinnolla ja yksikön työntekijät kokivat aiheen olevan tärkeä. Aihe oli myös sellainen, josta heille ei ollut aiemmin tehty tutkimusta. Kyseisen paikan kanssa on tehty sopimus, ettei opinnäytetyössäni mainita tarkemmin paikkakuntaa tai muita yksilötietoja. Tästä syystä opinnäytetyössäni puhutaan siis yleisellä tasolla lastensuojelun tehostetun perhetyön työkentästä.

Lastensuojelun tehostettu perhetyö määritellään määräaikaiseksi avohuollon tukitoimeksi. Kuitenkaan perhetyön kestoa ei missään määritellä, joten tehostettu perhetyö saa jatkua niin kauan, kun perhe sitä tarvitsee ja lastensuojelullinen huoli on olemassa. Toisinaan työskentely voikin venyä useamman vuoden mittaiseksi ja silloin puhutaan pitkäaikaisesta perhetyöstä. Pitkäaikaiselle perhetyölle löytyy monia syitä, joita avataan tässä opinnäytetyössä haastatteluaineiston pohjalta.

Aluksi kerron teoriapohjaa tehostetusta perhetyöstä ja pitkäaikaisesta perhetyöstä, jonka jälkeen kerron tutkimukseni vaiheista ja saamistani tuloksista. Tutkimustavaten olen haastatellut viittä tehostetussa perhetyössä työskentelevää työntekijää, joilla on kokemusta pitkäaikaisesta perhetyöstä. Lopussa on vielä pohdintaosuus.

2 LASTENSUOJELUN TEHOSTETTU PERHETYÖ

2.1 Miten tehostettu perhetyö alkaa?

Lastensuojelun tehostettu perhetyö on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista ja tehostettuun perhetyöhön ohjaututaan lapsen oman sosiaalityöntekijän toimesta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee lastensuojelun tarpeen selvityksen, jonka aikana tapaa perhettä saadakseen tarpeeksi kattavan käsityksen perheen kokonaistilanteesta. Mikäli lastensuojellinen tarve todetaan, alkaa lastensuojelun asiakkuus. Tällöin voidaan päättää tehostetun perhetyön alkamisesta yhtenä tukimuotona. (Alatalo ym., 2019, s. 26; Myllärniemi, 2007, s. 9–12). Tehostetun perhetyön tarvetta käsitellään tarkemmin luvussa 2.2 Mitä on tehostettu perhetyö ja luvussa 2.3 Perheiden monenlaiset haasteet.

Tehostetun perhetyön tuki on nimensä mukaan tehostettua, ja siitä seuraavat mahdolliset tukimuodot ovat esimerkiksi perhekuntoutus tai huostaanotto. Työskentely perustuu määräajoin päivitettävään asiakassuunnitelmaan, ja sen luomiseksi pidetään alkupalaveri tavoitteiden laatimiseksi. Työskentelyn alettua perhetyönohjaajat näkevät kotikäyntien kautta perheen arkea viikoittain ja toimivat tiedonviejänä sosiaalityöntekijän suuntaan. (Myllärniemi, 2007, s. 9–10, 86; THL, 2020, kohta perhetyö ja tehostettu perhetyö).

Perheelle määritellään työskentelyn alkuun yksi tai kaksi perhetyönohjaajaa tehostetun perhetyön yksiköstä. Tehostetun perhetyön yksiköissä käytetään työntekijöistä vaihdellen nimikkeitä perhetyönohjaaja tai perhetyöntekijä. Lastensuojelun piirissä toimivalta perhetyönohjaajalta edellytetään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa ja usein perhetyöntekijät ovat koulutukseltaan sosionomeja tai sairaanhoitajia. Perhetyö on maksutonta ja tapahtuu normaalisti perheen kotona tai muissa perheen toimintaympäristöissä. Perhe voi saada myös muita avohuollon tukitoimia samanaikaisesti. (Heino, 2008, s. 44–45; Vilén ym., 2010, s. 24–34).

2.2 Mitä on lastensuojelun tehostettu perhetyö?

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia tarjoamaan avohuollon palveluja lastensuojelun asiakkuudessa oleville perheille ja tehostettu perhetyö on yksi näistä tukitoimista (Lastensuojelulaki 417/2007, 7 luku, 36§). Usein perhe on ennen tehostetun perhetyön asiakkuutta saanut sosiaalihuoltolain mukaisia tukitoimia ja ne on koettu riittämättömiksi tai perhe ei ole halunnut vastaanottaa palveluja (Lastensuojelulaki 417/2007, 5 luku, 27§). Tilastojen mukaan vuonna 2020 tehostettua perhetyötä tehtiin Suomessa 8966 perheeseen, jonka osuus kaikkiin lapsiperheisiin on 1,6 prosenttia (Forsell ym., 2021, s.17). Perhetyössä kohdataan paljon erilaisia perhemuotoja esimerkiksi ydinperheistä yksinhuoltajaperheisiin ja uusioperheistä monikulttuurisiin perheisiin. (Pölkki ym., 2016, s. 507; Vilén ym., 2010, s. 10–12).

Perhetyöntekijän tekemä työ on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jota toteutetaan yhdessä perheen tukiverkoston kanssa. Työhön kuuluu muun muassa moniammatillista yhteydenpitoa perheiden tukiverkostojen kanssa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemista, toimintakyvyn vahvistusta eri elämäntilanteissa tai kriiseissä ja vanhempien ohjaamista lasten kasvatuksessa ja hoidossa. Vanhempi voi esimerkiksi tuntea keinottomuutta lapsen käyttäytyessä haastavasti ja perhetyönohjaajan ammatillisen tuen avuin perhe saa työvälineitä arjen tilanteisiin. Perheelle asetetaan asiakassuunnitelmapalaverissa tavoitteet, joiden toteutumista työntekijä arvioi käynneillään ja tukee perhettä tavoitteissa pääsyyn aktiivisesti. Tukeminen voi olla esimerkiksi arkitöissä avustamista yhdessä perheenjäsenen kanssa, huolen jakamista tai ratkaisujen pohdintaa. Tavoitteita asetetaan sekä työntekijänäkökulmasta, kuten vanhemmuuden tukeminen, että asiakasnäkökulmasta, jolloin tavoitteeksi voidaan asettaa esimerkiksi iltatoimien sujuminen. Tarvittaessa työntekijä voi tulla mallintamaan perheelle esimerkiksi iltatoimissa toimimista, mikäli perhe sitä kaipaa. (Alatalo ym., 2019, s. 26; Vilén ym., 2010 s. 24–25, 46–47, 153).

Perhetyössä kohdataan usein myös perheitä, jotka eivät ole valmiita ottamaan ammattiapua vastaan tai muuttamaan toimintatapojaan ja tällöin tavoitteisiin pääsy ei ole yksioikoista. Tarvittaessa perhettä voidaan velvoittaa ja motivoida lastensuojelullisin keinoin tehostettuun perhetyöhön, mutta perheen motivaatio perhetyön vastaanottamiseen ja muutokseen on avainasemassa yhteistyölle. Mikäli perheen lastensuojelun

asiakkuus aloitetaan ilman heidän tahtoaan, voi yhteistyön aloittaminen olla haastavampaa verraten motivoituneisiin perheisiin. (Myllärniemi, 2007, s.10, 30). Työntekijät ovat myös työskentelyn alussa perheelle vieraita ja luottamuksen syntyminen osapuolten välille voi viedä aikaa. Työskentely vaatii usein vaikeistakin asioista puhumista, jolloin asiakkaat joutuvat puhumaan sellaisistakin asioista, joista eivät välttämättä kerro edes omalle lähipiirilleen. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi lasten tarpeiden laiminlyöminen. (Pölkki ym., 2016, s. 512–514; Vilén ym., 2010, s. 47–49).

Työntekijöiden työskentely on aina mahdollisimman avointa ja tämän vuoksi he jakavat ja reflektovat aktiivisesti perheelle ajatuksiaan, huomioitaan, näkemyksiään, kysymyksiään ja olettamuksiaan. Tehostetussa perhetyössä puututaan ja vaikutetaan perheiden asioihin tietoisesti, sillä perheiden tilanteet ovat huolta aiheuttavia ja kärjistyneitä. Lastensuojelun tehostetun perhetyön erottava tekijä muuhun perhetyöhön onkin juuri lastensuojelullinen kontrolli. Perheiden vaikeaselkoisten tilanteiden myötä perhetyöllä voi olla jo suuri huoli perheen lasten hyvinvoinnista ja näin ollen kotikäyntejä perheeseen voi olla useampikin viikon aikana. (Alatalo ym., 2019, s. 14, 26; Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 29, 33, 114).

2.3 Perheiden monenlaiset haasteet

Tehostetun perhetyön tarpeelle löytyy monia syitä ja jokaisen perheen haasteet näyttäytyvät omanlaisinaan. Perheiden haasteina voivat olla vanhempien taloudelliset vaikeudet, työttömyys tai mielenterveysongelmat, vanhemmuuden riittämättömyys, avuttomuus tai osaamattomuus lapsiarjessa tai vanhemman jaksaminen. Perhetyön piirissä olevilla perheillä on todettu olevan myös joissain määrin ylisukupolvista taustaa. (Heino, 2008, s. 9–12; Pölkki ym., 2016, s. 504). Perheiden vaativat tilanteet johtuvat usein monesta ongelma- tai kriisitilanteesta samanaikaisesti. Tällöin perhe vaatii monia palveluja ja useamman ammattilaisen apua samanaikaisesti. (Alatalo ym., 2019, s. 14).

Perhetyössä kohdataan perheitä, joissa on meneillään vaikea elämänvaihe, kuten esimerkiksi perheenjäsenen vammautuminen, vakavasti sairastuminen tai kuolema. On myös perheitä, joissa lapsi tai lapset kantavat aikuisen vastuuta vanhempansa päihde-

tai mielenterveysongelmien vuoksi. Joissain perheissä lapset kokevat laiminlyöntiä tai jopa eriasteista väkivaltaa. (Pölkki ym., 2016, s. 512; Rönkkö & Rytönen, 2010, s. 117).

Vanhempien mielenterveys- tai päihdeongelmat vaikuttavat usein siihen, että lapset jäävät vaille vanhemman läsnäoloa ja ennakoitavuutta sekä vastavuoroista toimintaa. Nämä voivat näkyä lapsen kehityksessä esimerkiksi sosiaalisina ja emotionaalisina vaikeuksina, joita perhetyö voi ratkoa esimerkiksi tunnetyöskentelyllä. Perheissä esiintyy usein myös rajattomuutta, johon puuttumista perhetyönohjaajat pystyvät kotikäynneillä opastamaan vanhemmille konkreettisesti. Lapsen rajaton käytös voi johtua esimerkiksi huomionhausta, jota lapsi ei osaa suunnata oikealla tavalla, vaan yrittää hakea aikuisen huomiota eri tavoin. Myös vanhemmat saattavat käyttäytyä rajattomasti lasta kohtaan, jolloin perhe tarvitsee rajoja sekä vanhemmille, että lapsille. (Mylärniemi, 2007. s. 87).

Perheiden taloudelliset ongelmat puolestaan näkyvät osalla esimerkiksi siten, että perhe voi elää viimesijaisilla tuilla ja heillä ei ole mahdollisuuksia tehdä kulutuksissaan valintoja, kun suurin osa menee perustarpeiden hankkimiseen kuten asumiseen ja ruokaan. Jatkuva taloudellinen niukkuus on todettu heikentävän perheiden elämänlaatua ja on yhteydessä myös siihen, että tällöin perheet kokevat yksinjäämistä ja ulossulkemista. Perheissä ei ole varaa harrastaa, lomailla tai hankkia lapsille vaatteita. (Saari ym. 2020, s.17–18).

3 PITKITTYNYT PERHETYÖ

3.1 Miksi perhetyö pitkittyy?

Toisinaan perhetyö jatkuu perheessä useita vuosia, jolloin muutospainotteinen työ muuttuu enemmän kannattelevaksi. Tällä tavoin voidaan välttyä esimerkiksi huostaanotolta, kun todetaan perheen pärjäävän perhetyön pitkäaikaisella tuella ja sen hetkisen tilanteen ylläpidolla. (Mylärniemi, 2007. s. 10, 51). Yksi perhetyön tavoitteista voi

tällaisissa tapauksissa olla, että perhetyön tuella turvataan lapsen kasvu ja kehitys kotona. Käytännössä tällainen tilanne pitkittää työskentelyn kestoja, kun työn tavoite on kannatella perhettä esimerkiksi vanhemman jaksamisen ollessa äärimmillään. (Alatalo ym., 2019, s. 26).

Avun piirissä olevilla pitkäaikaisilla perheillä on usein monia kasaantuneita sekä vuosia kestäneitä vaikeuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi mielenterveys-, väkivalta ja päihdeongelmat. Myös sosiaaliset verkostot voivat olla niukat tai elämänhallinnassa on monenlaisia puutteita. Perheessä voi ilmetä oppimisvaikeuksia, neurokirjon häiriöitä tai traumataustaa, joka voivat ilmentyä perheen arjessa esimerkiksi kaoottisuutena tai vaikeutena tunnistaa toisen tunteita. Kyseessä voi olla myös ylisukupolvista taustaa, jolloin vanhemman vanhempien hyvinvointiin liittyvät haasteet siirtyvät tai jatkuvat sukupolvelta seuraavalle. Lapsuuden haitalliset tapahtumat voivat uusiutua, jos niitä ei ole ollut mahdollisuus työstää osaksi omaa taustaa. Lapsuuden traumat voivat näytettyä omassa vanhemmuudessa esimerkiksi epäjohdonmukaisuutena tai ennakoimattomana käytöksenä. Tällainen kertoo vanhemman turvattomasta lapsuudesta, joka heijastuu nyt uudelleen vanhemman omassa käytöksessä lapsiinsa. Turvattomuus ilmenee myös vuorovaikutuksen ja parisuhteen haasteina, vaikeutena tunnistaa perheenjäsenten tarpeita, rutiinien puutteena sekä talousongelmina. (Henttonen ym., 2020, s.6).

3.2 Pitkäkestoisen tuen merkitys

Tehostetun perhetyön piirissä olevien perheiden tilanteet ovat usein monimutkaisia ja kriisiytyneitä. Perheestä on voitu tehdä useita lastensuojeluilmoituksia esimerkiksi lasten päiväkodin tai koulun henkilökunnan toimesta. Lastensuojelun tehostettu perhetyö on viimesijaisia keinoja, joita perheelle tarjotaan ja tällöin työskentely painottuu korjaavaan työhön. Työskentely on muutokseen tähtäävää, mutta muutoksen aikaansaaminen on usein pitkään kestävästä työn tulosta. Perhe on voitu ennen tehostetun perhetyön alkamista todeta muissa auttamistahoissa esimerkiksi perheneuvolassa motivoitumattomiksi, työskentelyyn sitoutumattomiksi tai muutoin hankalasti autettaviksi. Tällaisissa tilanteissa voidaan todeta, että perhe ei ole saanut apua tarpeeksi ajoissa ja oikea-aikaisesti. (Forsberg & Kröger, 2009, s. 5; Myllärniemi, 2007, s. 9–10, 23, 83).

Pitkittyneet tai ylisukupolviset haasteet vaativat pitkäkestoista tukea, joka tapahtuu perheen arjessa. Käyntejä tarvitaan silloin viikoittain, sillä pitkäkestoiset haasteet tarvitsevat aikaa ja intensiivistä työskentelyä. Toisinaan vanhemmat tarvitsevat tukea lapsen aikuisuuteen saakka, esimerkiksi silloin, kun kyseessä on vakava mielenterveysongelma tai kehitysvammadiagnoosi. Tällaisissa tilanteissa vanhemmat selviytyvät tehostetun perhetyön tuella vanhempina riittävän hyvin ja lasten vakava oirehdinta ja huostaanotto pystytään välttämään. Perheelle tehtyyn asiakassuunnitelmaan pilkotaan pieniä tavoitteita, jotta ne ovat ymmärrettäviä ja sitä kautta niiden saavuttaminen helpottuu. (Henttonen ym., 2020, s. 7, 74).

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia perhetyöntekijöiden kokemuksia pitkäaikaisten perheiden kanssa työskentelystä. Tavoitteena oli tutkimuksen myötä tuoda esiin yleisimpiä tunnusmerkkejä, mistä pitkäaikaisen työskentelyn tarve juontuu. Tutkimuskysymyksenäni oli, mitkä tekijät aiheuttavat perhetyön pitkäaikaista tarvetta?

4.2 Tutkimusmenetelmät ja prosessi

Käytin opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua ja olen toteuttanut tutkimukseni kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on saada monipuolisesti kuvattua totuudenmukaista elämää ja todentaa tai löytää tosiasioita. Oleellista on tutkimuskohteen ymmärtäminen. Tämän vuoksi tutkimustuloksia kerätäänkin esimerkiksi teemahaastattelun muodossa ennalta nimetyiltä henkilöiltä, joilla on aiheesta ennestään jo kokemusta ja tietoa. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 161, 164, 181).

Teemahaastatteluissa haastateltavilta kysytään ennalta määriteltujen teemojen ympäriltä kysymyksiä, joihin haastateltavat saavat vastata vapaasti omien kokemusten ja

ajatusten mukaan. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 47–48). Haastatteluiden teemoiksi valikoitui seuraavat asiat: pitkäaikaisen perhetyöskentelyn syyt, pitkittyneen perhetyön haasteet, pitkäaikaisuuden määritelmä, pitkäaikaisten perheiden tarpeet ja perhetyön tavoitteiden laatiminen pitkittyneissä asiakkuuksissa.

Edellä mainitut teemat valikoituivat tekemäni taustatyön pohjalta. Luin paljon tehostetusta perhetyöstä ja muistelin, millaisiin pitkäaikaisiin perheisiin tutustuin perhetyön harjoitteluni aikana ja millaisia keskusteluja kävin harjoittelun aikana perhetyönohjaajien kanssa pitkäaikaisiin perheisiin liittyen. Laadin aiheestani myös miellekartan, jonka avulla sain pilkottua aiheeseeni liittyvät asiat teemoihin. Samalla pystyin rajaamaan aiheettani. Rajasin aiheen koskemaan vain tehostettua perhetyötä, joten siksi en opinnäytetyössä avaa tarkemmin muita perhetyön muotoja. Lisäksi keskustelin yhteistyötahoni kanssa ja totesimme, että saan aiheeseeni varmasti haastatteluiden kautta kerrytettyä hyvän aineiston. Teemojen pohjalta tein kysymyksiä haastatteluista varten ja sovin haastattelupäivän ja -ajat tehostetun perhetyön yksikköön. Päätin haastatella viisi työntekijää ja yhteistyötahon tehtäväksi jäi kerätä haastateltavat yksikön sisältä ja ilmoittaa ne minulle etukäteen.

Haastattelut toteutettiin yhteistyötahon tiloissa lokakuussa 2021. Haastattelin lastensuojelun tehostetun perhetyön työntekijät yhden päivän aikana. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastateltavat olivat ammattikorkeakoulun käyneitä sosionomeja ja sairaanhoitajia. Työkokemusta perhetyönohjaajilla oli lastensuojelun perhetyöstä 2,5–19 vuotta. Jokaisen haastattelun alussa kerroin tutkimukseni taustat ja muistutin, että haastattelu nauhoitetaan. Nauhoittamiseen käytin tietokoneen äänitysohjelmaa. Haastattelut kestivät 21 minuutista yli tuntiin, mutta haastatteluiden keston keskiarvo oli 34 minuuttia.

Haastatteluiden jälkeen purin nauhoitteet litteroiden. Litteroidessa kirjoitin haastattelut puhtaaksi sana sanalta. Jätin kuitenkin erilaiset naurahdukset, huokaukset ja tauot pois, sillä ne olivat tutkimuksen kannalta epäolennaisia. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 140). Litteroinnista sain 26 sivun aineiston, jonka analysoin käyttäen teemoittelua ja tyypittelyä. Analysoinnin jälkeen vuorossa oli materiaalin tulkitsemista, eli tein johtopäätöksiä ja pohdin analyysistä saatuja tuloksia. Materiaalin tulkinnan kautta rakentui seuraava osio eli luku 5. Tutkimustulokset.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Pitkäaikaisuuden määritelmä

Perhetyönohjaajat määrittivät, että pitkään jatkunut perhetyö on kestänyt vähintään muutaman vuoden. He pohtivat asiaa sen kautta, milloin alkavat yleensä puhua käyneensä perheessä jo pitkään. Työskentely on voinut myös välissä loppua, mutta aloitettu uudelleen myöhemmässä vaiheessa. Tämä johtuu perhetyönohjaajien mukaan esimerkiksi siitä, että lapsien kasvaessa tulee eteen uudenlaisia haasteita tai perheeseen syntyy lisää lapsia ja vanhemmuus on hukassa. Mikäli perhe tarvitsee tehostettua perhetyötä myöhemmin uudestaan, on mahdollista, ettei sama perhetyönohjaaja jatka työskentelyä vaan perheelle nimetään toinen työntekijä. Monella perhetyönohjaajalla oli kokemuksia siitä, että he ovat tulleet työpariksi toiselle perhetyönohjaajalle kesken työskentelyn tai vaihtoehtoisesti saaneet työparin itselleen jossain vaiheessa työskentelyä.

Haastatteluissa ilmeni, että pisimmillään perhetyönohjaajat ovat käyneet samassa perheessä 11-vuotta, mutta suurimmalla osalla pidempiaikainen työskentely saman perheen kanssa oli kestänyt 3,5–6-vuotta. Keskimäärin tehostettu perhetyö kestää perhetyönohjaajien mukaan noin vuoden, eli ero pitkäkestoisiin on huomattava. On myös tilanteita, kun pitkään jatkuneen työskentelyn jälkeen perheen oma perhetyönohjaaja toivoo vaihtoa, jolloin perheeseen voidaan nimetä toinen työntekijä. Tämä voi johtua esimerkiksi pitkäaikaisen työskentelyn tuomasta kuormituksesta. Perhetyönohjaajat kokivat, että vaihto on sekä perheen, että työntekijän eduksi ja että työntekijöitä kuullaan hyvin vaihtotoiveiden suhteen.

Perhetyönohjaajat kertoivat käyvänsä perheissä sekä yksin, että pareittain ja tämä vaihtelee riippuen esimerkiksi perhekoosta. Perhetyönohjaaja saattaa aloittaa perheessä ai-noana työntekijänä, mutta voi pyytää työparin itselleen, mikäli kokee sen tarpeelliseksi. Työntekijät kokevat työparityöskentelyn paremmaksi vaihtoehdoksi, sillä esimerkiksi monilapsisessa perheessä toinen voi käynnillä keskittää huomionsa lapseen ja toinen vanhempiin. Perhetyönohjaajat totesivat, että työparin kanssa pystyy keskustelemaan perheen asioista ja esimerkiksi loma-aikoina tai sairastapauksissa toisella

työntekijällä olisi tietoa perheestä, ettei kaikki tieto ole yhden varassa ja myös jakamisen sekä työn kuormittavuuden kannalta tietojen jakaminen työparin kanssa olisi hyväksi. Myös turvallisuusnäkökulma esimerkiksi mielenterveyshaasteisten vanhempien kanssa tuli perhetyönohjaajilla puheeksi, eli oman oikeusturvan vuoksi parityö on toivottavaa. Pidemmän työkokemuksen omanneet kertoivat, että aiemmin työparityötä toteutettiin enemmän, mutta eivät tienneet, miksi asiaan on tullut muutos.

Haastateltavilta kysyttiin pitkäaikaisten perheiden yhteisiä tekijöitä ja kaikki vastasivat isoimpana tekijänä arjenhallinnan puutteen. Tällöin vanhemmat eivät kykene täysin huolehtimaan itsestään, talousasioistaan, kodista tai lapsista. Perhe ei myöskään välttämättä tunnista haasteitaan ja näin ollen perhetyönohjaajien on vaikea antaa ohjausta ja tukea tai motivoida perhettä. Työskentely pitkittyy, kun perheellä ja perhetyönohjaajalla on eriävä näkemys perheen tilanteesta. Muita yhteisiä tekijöitä, joilla perhetyö pitkittyy herkemmin, oli perhetyönohjaajien mukaan monilapsisuus, ylisukupolvisuus ja vanhempien heikkous esimerkiksi kyvyllisesti tai älyllisesti. Vanhempien heikkous voi näyttäytyä esimerkiksi siten, ettei he kykene rajaamaan lasta ja tarvitsevat perhetyönohjaajan tukea ja neuvoja, miten edetä lapsen kanssa. Muutama haastateltava pohti myös päihde- tai mielenterveystaustaisia vanhempia ja heidän yhteyttänsä pitkäaikaiseen työskentelyyn, mutta päätyivät toteamaan, ettei se ole yhdistävä tekijä. Kaikki pitkäaikaiset perheet eivät omaa päihdeongelmaa ja kaikkien kodit eivät ole sekaisia.

Perhetyönohjaajat pitivät pitkäaikaisessa työskentelyssä hyvinä puolina hyvän suhteen ja luottamuksen muodostumisen sekä perheen tuntemisen. Myös perheet pitivät hyvänä asiana, etteivät työntekijät jatkuvasti vaihdu. Perhetyönohjaajat nostivat esiin, että pitkän tuntemisen myötä perhettä on helpompi motivoida ja ohjata sekä puhua suoraan haastavammistakin aiheista, kun perheen erilaiset vaiheet ovat myös hyvin tiedossa. Kun perhetyönohjaaja tietää, millaisia asioita perhe on kokenut työskentelyn aikana ja miten he ovat vuosien aikana päässeet eteenpäin, pystyy hän kannustamaan paremmin perhettä uusistakin haastavista tilanteista yli. Lisäksi esimerkiksi verkostopalavereissa perhetyönohjaaja osaa avata perheen tilannetta muille ammattilaisille, jos perhe itse ei kykene sitä täysin tekemään. Perhetyönohjaaja näkee perheen arkea viikoittain kotikäynneillä, joten hänelle on muodostunut tarkka näkemys perheen arjesta ja sen haasteista.

5.2 Pitkittymisen syyt

Vastauksissa nousi esiin, että usein perhetyö pitkittyy, kun ei ole muuta palvelua, jota perheelle voisi tarjota. Perheitä ei voi esimerkiksi siirtää sosiaalihuoltolain mukaiseen perhetyöhön, jos lastensuojelulliset kriteerit täyttyvät ja perhe tarvitsee viikoittaista tukea arkeensa. Tehostettu perhetyö on viimesijaisimpia avohuollon tukimuotoja ja mikäli perhe kuitenkin pärjää tehostetun perhetyön tuella siten, että välttään huostaanotolta, niin sen jatkaminen on kannattavaa. Tällaisessa tilanteessa perhetyönohjaajat kokivat, että työ on enemmän kannattelua, kuin tavoitteellista toimintaa. Pitkittymiseen löytyi myös muita syitä, kuten se, ettei perhe ole valmis muutokseen eli ei motivoidu tai tunnista haasteitaan. Vastauksissa nousi uudelleen esiin myös vanhempien heikkous ja se, että perheelle asetettuihin tavoitteisiin ei päästä. Usein perhetyö pitkittyy myös, kun perheeseen syntyy lisää lapsia ja elämänhallinnan haasteet korostuvat. Toisinaan jo ennakkotiedoissa voi lukea, että perhe tulee tarvitsemaan tehostetun perhetyön tukea läpi lasten lapsuuden. Myös sosiaalityöntekijöiden puute tai vaihtuminen voi pidentää tehostetun perhetyön jatkumista. Jos perheen tilanne pysyy vakana perhetyön avulla, ei sosiaalityöntekijän tule välttämättä perehdyttyä perheen tilanteeseen, jos heistä on muutoinkin pulaa ja työskentely suuntautuu akuuteimpien perheiden pariin.

Kysyin haastateltavilta, mistä voisi tunnistaa pitkäaikaisen perheen. Lähes jokainen vastasi, että sen huomaa elämänhallinnan haasteista, kuten esimerkiksi kotikäynnille mennessä lapsen, kodin ja pihan epäsiisteydestä. Lapsella voi olla pieneksi menneet, likaiset tai rikkiäiset vaatteet. On silti myös koteja, joista ei huomaa ulkoapäin perheessä olevia haasteita, mutta muutoin perheen tilanne ei vain muutu työskentelyn myötä. Myös ylisukupolvisuus on usein merkinä siitä, että työskentely voi kestää kauan sillä, mikäli vanhempi ei ole lapsuudessaan oppinut, miten asioita hoidetaan, on sitä vaikea luoda itse omalle lapselleen. Usein myös lapsen päiväkotitai koulu tuottaa huoltaan lapsesta esimerkiksi, kun vanhempaan ei saada yhteyttä tai lapsi oireilee koulussa. Myös mielenterveys- ja päihdeongelman omaavien kanssa työskentely vie pitkään, vaikka päihdeongelmat eivät silti aina kerro pitkäaikaisesta työskentelyn tarpeesta. Perhetyönohjaajat kertoivat, että he osaavat yllä mainituista merkeistä tunnistaa usein jo työskentelyn alussa, että työskentely jatkuu pidempään, kuin normaalisti. Toisinaan perhetyönohjaajien tuki ei riitä ja päädytään lopulta lasten huostaanottoon.

5.3 Pitkittyneen perhetyön haasteet

Kysyin perhetyönohjaajilta, millaista on työskennellä pitkään samassa perheessä ja mitkä asiat siinä ovat haasteellista. Kaikkien mukaan asiassa on hyvät ja huonot puolensa. Vaikka pitkän työskentelyn myötä muodostuu hyvä suhde perheeseen, on työskentely myös haastavaa. Perhetyönohjaajat kertoivat, että mikäli perheen tilanne ei näytä muuttuvan erilaisista työskentelytavoista huolimatta, he alkavat kokea riittämättömyyden tunnetta. Tämä johtuu siitä, etteivät he näe oman työnsä tulosta, vaikka monta työmenetelmää olisi jo kokeiltu perheeseen. Heistä voi myös tuntua, ettei ole enää annettavaa perheelle. Perhetyönohjaajat painottivat kuitenkin sitä, että työskentelyn alussa perheeseen saatavat muutokset ovat suurempia ja myöhemmissä vaiheissa muutokset eivät ole enää niin huomattavia, ja siten niiden huomaaminen voi olla haastavampaa.

Uusien menetelmien miettiminen samalle perheelle uudestaan ja uudestaan saattaa tuntua perhetyönohjaajista turhauttavalta ja raskaalta, samoin kuin samojen asioiden toistaminen vuodesta toiseen. Yksi perhetyönohjaaja kertoi esimerkin siitä, kuinka monen vuoden ajan käynneillään hän laittoi yhdessä perheen kanssa pyykkiä. Tarkoituksena oli, että pyykkienlaitto alkaisi sujua normaalina asiana arjessa ilman viikoittaista apua, mutta lopulta pyykit alkoivat odottaa perhetyönohjaajan käyntiä. Haastatteluissa tuotiin esiin tähän liittyen, ettei ajatuksena ole tehdä perheen puolesta, vaan yhdessä ja sitä kautta tartuttaa käytäntöjä perheen arkeen. Perhetyönohjaajat totesivat, että on vaikea motivoida perhettä, jos perhe ei pidä esimerkiksi siisteyttä tärkeänä asiana. Siivousasiat juurtuvat usein vanhempien siivouskäsityksestä ja siitä, millaista esikuvaa he ovat saaneet omasta lapsuudenkodistaan.

Perhetyönohjaajat pohtivat myös sitä, että haasteena on tulla liian tutuksi ja tällöin sokaistua perheen erinäisille haasteille. Kun käy useamman vuoden esimerkiksi kerran viikossa saman perheen luona, voi tottua tiettyihin asioihin, eikä enää kiinnitä huomiota kaikkiin seikkoihin. Tällaisia ovat esimerkiksi kodin siisteyteen liittyvät asiat. Työskentely saattaa muuttua enemmänkin kannatteluksi, jolloin perhetyönohjaajat ylläpitävät käynneillään sitä, mitä perheen kanssa on saatu aikaiseksi. Tämän vuoksi työntekijöiden vaihtuminen pitkäaikaisissa perheissä olisi hyväkin asia.

Näiden yllä mainittujen asioiden myötä perhetyönohjaajat voivat toivoa esimieheltä työntekijöiden vaihtoa, jos kokevat pitkän työskentelyn myötä työssäjaksamisensa heikentyneen. He toivat myös esiin, että pitkään samassa perheessä työskennellessään perhetyönohjaajat eivät välttämättä enää huomaa korostaa perheelle heidän voimavarojaan eli mitkä asiat perheessä toimii ja on hyvin tai jo muuttunut. Tämä on kuitenkin tärkeää, että perhe saa perhetyönohjaajalta positiivista vahvistamista. Työntekijän vaihto voi perheen näkökulmasta olla negatiivinen asia, mutta perhetyönohjaajat ajattelevat, että uusi työntekijä näkee perheen uudella tavalla ja siitä on hyötyä perheelle. Uusi työntekijä voi omalla persoonallaan tuoda uusia toimintamalleja perheeseen.

Pyysin perhetyönohjaajia kertomaan, miten he valmistavat uutta työntekijää tai opiskelijaa pitkäaikaisen perheen kotikäynnille. Moni haastateltava kertoi, että ei halua asettaa uudelle ihmiselle liikaa ennakkosenteita perhettä kohtaan. Osa pohti, että olisi mielenkiintoista olla kertomatta perheestä ennakotietoja ja käynnin jälkeen käydä keskustelu toisen havainnoista. Usein kuitenkin perhetyönohjaajat käyvät läpi ennen ensikäyntiä perheen taustat ja kauanko perhetyötä on kyseisessä perheessä tehty. Perhetyönohjaajat ovat sen kannalla, että uudet näkökulmat ja ajatukset pitkäaikaisien perheiden kohdalla ovat aina tervetulleita. Vuosien työskentelyn myötä perhe tuntuu usein jo niin tutulta, että on virkistävää saada perheestä uuden ihmisen näkemys.

Kysyin haastateltavilta kuormittumiseen liittyen, että mitkä asiat auttavat heidän työssäjaksamistaan. Työtä tehdään omalla persoonalla ja käsitellään rankkojakin aiheita, joten omasta työhyvinvoinnista on pidettävä myös huolta. Kaikki perhetyönohjaajat nimesivät tärkeimmäksi asiaksi hyvän työyhteisön ja että he pystyvät keskustelemaan ja purkamaan asioita keskenään. Vaihtuvuus perhetyönyksikössä ei ole suurta, joka vaikuttaa positiivisesti heidän ilmapiiriinsä. Työ on luonnollisesti salassapitovelvollisuuden alasta, joten on tärkeää saada jakaa kokemuksiaan työyhteisössä. Myös työparityöskentely, itsereflektio, työnohjaus, konsultaatiomahdollisuus ja esimiehen tuki nähtiin tärkeiksi asioiksi työssäjaksamisen suhteen. Osa nosti esiin myös hyvän keskusteluyhteyden perheen sosiaalityöntekijään, mutta näki ongelmallisena niiden tiheän vaihtumisen tai puuttumisen. Tästä syystä sosiaalityöntekijöihin ei perhetyönohjaajien mukaan olla yhteydessä niin sanotusti pienistä asioista, vaan vasta sitten kun huoli perheestä kasvaa suuremmaksi tai on jokin akuutti tilanne. Osa haastateltavista nimesi myös vapaa-ajan mielekkään tekemisen tärkeäksi osaksi työssäjaksamistaan.

5.4 Pitkäaikaisten perheiden tarpeet

Yhtenä kysymyksenä oli, esiintyykö pitkäaikaisen perhetyön tarvetta joissain tietyssä perhemuodossa muita enemmän. Haastateltavat eivät nähneet minkään tietyn perhemuodon olevan pitkäaikaisten asiakkuuksien taustalla. Perhetyönohjaajat totesivat, että ovat työskennelleet pitkäaikaisemmin sekä ydin- että yksinhuoltajaperheissä ja lisäksi uusioperheet ovat lisääntyneet viime aikoina. Perhemuodot voivat myös vaihtua kesken työskentelyn esimerkiksi ydinperheestä yksinhuoltajaperheeksi ja muodostua myöhemmin uusioperheeksi uusien kumppanien myötä. Tehostettua perhetyötä voidaan tehdä myös eroperheessä kummankin vanhemman luo. Haastateltavat huomauttivat myös, että tehostettu perhetyö on hyvin laaja kenttä, jossa työskennellään myös esimerkiksi maahanmuuttajien parissa tai vammaispalveluiden kanssa yhteistyössä ja työskentely vaatii monipuolista osaamista ja ohjaamista. Perheillä on hyvin erilaisia taustoja, jotka voivat vaikuttaa siihen, että perhe vaatii pitkäaikaista perhetyötä.

Pyysin perhetyönohjaajia arvioimaan, montako kotikäyntiä he tekevät pitkäaikaisten perheiden luo kuussa. Moni kertoi sen olevan tilanteesta ja perheen tarpeista riippuvainen, mutta normaalisti kerta viikossa riittää. On kuitenkin poikkeuksia, jolloin käydään esimerkiksi kahdesti kuussa tai tihennetään käyntejä 2–3-kertaan viikossa. Lisäksi on perheitä, joissa on käyty joka päivä, ja näin turvattu lasten asuminen kotona. Mutta koska puhutaan pitkäaikaisista perheistä, on voitu työskentelyn alussa käydä useammin ja tilanteen tasaantuessa vähennetty käyntejä. Käyntejä voi olla vähemmän, jos perheellä on muitakin tukimuotoja tehostetun perhetyön lisäksi.

Kysyin, miten työskentely muuttuu vuosien varrella, kun perhetyö pitkittyy. Kuten on tullutkin ilmi, silloin ei enää haeta niin voimakkaasti erilaisia keinoja ja kokeilla erilaisia menetelmiä, vaan työskentely painottuu arjen vahvaan tukemiseen. Perhetyönohjaaja pääsee myös seuraamaan lasten kasvua ja erilaisia vaiheita, jotka tuovat mukanaan omat, uudenlaiset haasteensa. Usein perheessä on tietyt seikat, jotka pysyvät ja joihin palataan kerta toisensa jälkeen kuten esimerkiksi siivousasiat. Koska työ on suunnitelmallista, voi perhetyönohjaajilla olla ennen kotikäynnille menoa jokin ajatus, mistä he aikovat perheen kanssa keskustella käynnillä, mutta perheellä voi olla jokin akuutimpi asia, minkä käsittely menee edelle. Perhetyönohjaajat totesivat, että ikinä ei voi tietää, mitä on vastassa, kun avaa kodin oven kotikäynnin alussa.

5.5 Tavoitteiden laatiminen pitkäaikaisille perheille

Pyysin perhetyönohjaajia kuvailemaan, millaista on asettaa tavoitteita pitkäaikaiselle perheelle. Moni kertoi sen olevan haastavaa, sillä tavoitteet saattavat pysyä kauan samoina. Tavoitteisiin saattaa tulla pieniä sävyeroja, mutta muutoin pysyä samankaltaisena pitkään. Kuten aiemmissa vastauksissa on kerrottu, voi olla turhauttavaa perhetyönohjaajille ammatillisesti, kun he eivät työskentelyllään saa asiakassuunnitelmaan merkittäviä tavoitteita edistettyä. Tavoitteet kuitenkin muuttuvat vuosien mittaan, mutta niihin pääseminen vaatii toisinaan aikaa. Pitkään jatkuneessa työskentelyssä perheen haasteet ovat kuitenkin hyvin tiedossa ja niiden pilkkominen pieniin osiin on tärkeää. Pilkkominen auttaa perhettä käsittämään, mitä heiltä odotetaan. Pienet tavoitteet voivat motivoida perhettä muutoksiin, kun tavoite tuntuu saavutettavalta. On kuitenkin huomioitava, että tällöin tavoitteita on tarve tarkastella useammin.

Haastateltavat kertoivat myös esimerkkejä perheille laadituista tavoitteista. Vastauksissa toistui laajemmat asiat, kuten arjenhallinnan ja vanhemmuuden tukeminen, yhteistyö koulun kanssa, talousasiat ja päihitteettömyyteen tukeminen. Pilkotuista tavoitteista esimerkkejä olivat astiapesukoneen täyttö ja tyhjennys, hampaiden pesu, roskien vieminen sekä säännöllinen uni- ja ruokarytmi. Perhetyönohjaajien on myös helpompi ohjata lapsia pilkottujen tavoitteiden myötä. Lapselle voidaan tehdä esimerkiksi tarrataulukko, johon saa tarran aina hammaspesun jälkeen.

Tavoitteita pohiessaan perhetyönohjaajat totesivat, että pitkään jatkunut perhetyö on enemmän kannattelua, kuin tavoitteellista toimintaa. Tämä aiheuttaa kuitenkin ristiriitaa sen kanssa, että tehostetun perhetyön tarkoitus on muutokseen tähtäävässä toiminnassa. Perhetyönohjaajat kuitenkin uskovat, että pitkäkestoisessa työskentelyssä saavutetaan muutoksia ja tavoitteita, mutta se ei tapahdu lyhyessä ajassa. Perhetyötä on kuitenkin järkevää jatkaa, jos perhe on siihen suostuvainen ja heidän hyvinvointinsa pysyy sen avulla suhteellisen vakaana.

6 POHDINTA

Tavoitteenani oli tuoda esiin tehostetun perhetyön työntekijöiden kokemuksia pitkäaikaisesta perhetyöstä ja miksi työskentely toisinaan pitkittyy. Teemahaastatteluiden kautta sain kattavan näkökulman näistä syistä ja siitä, millaista pitkäkestoinen työskentely on. Kuitenkaan suurempia yleistyksiä aineistostani ei voida tehdä, sillä haastateltavia oli määrällisesti vähän. Pitkäaikaisuutta ei sinällään ole hirveästi tutkittu, joten koin aiheen ja sen tutkimisen tärkeäksi. Sain myös haastateltavilta hyvää palautetta kysymyksistä ja aiheen tutkimisesta. Esittelin opinnäytetyön toukokuussa yhteistyötaholle ja sain heiltä paljon hyvää palautetta. Heidän mukaansa sain tiivistettyä opinnäytetyöhöni juuri ne asiat, joiden kanssa he työskentelevät päivittäin ja sen tutkiminen tuntui heistä tärkeältä. He aikovat hyödyntää opinnäytetyötäni jatkossa esittämällä sen opiskelijoille ja ylemmälle taholle, jotta perhetyönohjaajien tekemä työ pitkäaikaisten perheiden kanssa saadaan näkyvämmäksi.

Yhteenvedona voin todeta, että pitkäaikaiselle työskentelylle on monia syitä. Suurin yhteneväisyys pitkäaikaisten perheiden parissa on moninaiset arjenhallinnan puutteet ja ettei tukea tarvitseville perheille ole tarjolla muita palveluja, jolloin he jäävät tehostetun perhetyön varaan. Muita huomioita pitkäaikaisista perheistä oli monilapsisuus, ylisukupolvisuus ja vanhempien monitasoinen heikkous sekä se, ettei perheet tunnista omia haasteitaan, eivät motivoitu tai ole valmiita muutokseen. Perheille ei ole myöskään tarjota muuta yhtä tiivistä tukea antavaa palvelua, joten he jäävät tehostetun perhetyön piiriin niin pitkäksi aikaa, kun lastensuojelulliset kriteerit täyttyvät, mutta eivät kuitenkaan riitä huostaanottoon. Toisinaan jo perheen ennakkotiedoissa lukee, että perhe tulee tarvitsemaan pitkäaikaista tukea arkeensa, jolloin pitkäaikaiseen työskentelyyn varaudutaan jo heti alussa.

Pisimmillään eräs haastateltava oli työskennellyt samassa perheessä 11-vuotta, mutta keskiarvollisesti perhetyönohjaajat olivat työskennelleet 3,5–6-vuotta saman perheen parissa. Moni kuitenkin on pyytänyt vaihtoa kesken pitkäaikaisen työskentelyn, joten todellisuudessa ei voida pitää tuota keskiarvoa täysin paikkaansa pitävänä. Voidaan siis päätellä perheiden olevan tätä pidempäänkin tehostetun perhetyön piirissä, mutta perhetyönohjaajat voivat vaihtua kesken työskentelyn. Vaihdotukset voivat johtua

esimerkiksi siitä, että pitkäaikainen työskentely on usein kuormittavaa ja työssäjaksamisen vuoksi perhetyönohjaajat toivovat työntekijävaihdosta. Kuormitus näkyy muun muassa riittämättömyyden kokemuksina, kun muutosta ei tapahdu ja työskentely muuntuu enemmänkin perheen kannatteluksi. Kannattelu ilmentää perhetyönohjaajille sitä, ettei työskentelyssä päästä tavoitteisiin ja muutospainotteinen työ ei toteudu.

Tehostettu perhetyö on laaja-alainen työkenttä, jossa joka päivä on erilainen. Työ on antoisaa, mutta myös kuormittavaa. Työntekijöiden työnkuormitusta helpottaa eniten hyvä työyhteisö, jossa vaihtuvuus on pientä. Työntekijät tunsivat monia työhyvinvointiaan tukevia tekijöitä, mutta myös niitä heikentävät asiat. Perhetyönohjaajat nostivat esiin, että sosiaalityöntekijöistä on suuri pula ja tämä vaikuttaa myös heidän työskentelyynsä ja pitkäaikaisiin perheisiin. Kun sosiaalityöntekijät vaihtuvat usein ja heitä ei ole riittävästi, eivät he ehdi paneutua kaikkiin asiakasperheisiin. Näin ollen pitkäaikaiset perheet, joilla ei ole akuuttia hätää, jäävät vähemmälle huomiolle. Tämä on myös yksi tekijä, mikä pitkittää perhetyön kestoa.

Aineistoa tutkiessani huomasin muutamia asioita, jotka olisi voinut sisällyttää lisäksi haastattelukysymyksiin. Olisi ollut mielenkiintoista saada vertailua siitä, onko perheiden vanhempien koulutus- tai lastensuojelutaustoilla merkitystä pitkäaikaisuuteen tai onko vanhempien ikään jotain yhteneväisyyttä. Näistä asioista oli pieniä mainintoja pitkäaikaisuuden teoriapuolta lukiessani, mutta se jäi nyt tämän aineiston ulkopuolelle. Tämä kuitenkin tiedoksi muille, jotka tulevaisuudessa aihetta käsittelevät.

Opinnäytetyön myötä pääsin syventämään tietouttani tehostetusta perhetyöstä ja pitkäaikaisesta työskentelystä perheiden parissa. Lastensuojelun tehostettu perhetyö on minua kiinnostava työkenttä, joten tutkimuksen teko oli mielekästä. Työskentelen itse lastensuojelun sijaishuollossa ja työhöni kuuluu viikoittaista yhteistyötä sijoitettujen lasten perheisiin. Tämä opinnäytetyö toi työskentelyyni uusia näkökulmia, joiden myötä ymmärrykseni lasten ja perheiden taustojen moninaisuudesta kasvoi.

LÄHTEET

Alatalo, M., Miettunen, N., Liukko, E., Kettunen, N., & Normia-Ahlsten, L. (2019). Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa: Näkökulmia sosiaalihuoltolain toimeenpanosta ja palveluiden järjestämisestä. Työpaperi, 39, 2019.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-797-8>

Forsberg, H., & Kröger, T. (Eds.). (2009). Social work and child welfare politics: Through Nordic lenses. Policy Press. Haettu 17.3.2022 osoitteesta <https://ebookcentral.proquest.com/lib/samk/detail.action?docID=517150>.

Forsell, M., Kuoppala, T. & Säkkinen, S. (2021). Lastensuojelu 2020. Koronavuosi ei korostunut lastensuojelun tilastoissa – vaikutusten odotetaan näkyvän viiveellä. Tilastoraportti 19/2021. Terveystieteiden tutkimuskeskus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021060734321>

Heino, T. (2008). Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämishdotukset: Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakes.

Henttonen, T., Sellergren, H. & Ruottinen, T. (2020). Vauvatyö. Vauvatyötä haastavissa perhetilanteissa. Käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotienliitto

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2010). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. (2009). Tutki ja kirjoita (15. uud. p.). Tammi.

Lastensuojelulaki 417/2007. Haettu 27.2.2022 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L7P36>

Myllärniemi, A. (2007). Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja 6/2007. Haettu 1.2.2022 osoitteesta http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf

Pölkki, P., Vornanen, R., & Colliander, R. (2016). Critical factors of intensive family work connected with positive outcomes for child welfare clients. *European Journal of Social Work*, 19(3-4), 500–518. <https://doi.org/10.1080/13691457.2015.1137868>

Rönkkö, L. & Rytönen, T. (2010). Monisäikeinen perhetyö. WSOYpro

Saari, J., Eskelinen, N. & Björklund, L. (2020). Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Gaudeamus.

THL. (18.6.2020). Lastensuojelun käsikirja. Perhetyö ja tehostettu perhetyö. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo-ja-tehostettu-perhetyo>

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivainen, R. (2010). Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Kirjapaja.